

Slottsbiografen i nygammal skepnad

DAN THUNMAN

Under åren 1992–95 har Slottsbiografen i Uppsala genomgått en omfattande restaurering. År 1994 upptogs biografen i förteckningen över byggnadsminnen, varför det nu känns angeläget att här återge något av biografens historia och den restaurering som i skrivande stund är i sitt slutskede.

De tidigaste biograferna

För exakt 100 år sedan, år 1895, skedde världens första filmvisning i Paris och året efter nådde den nya uppfinningen Sverige. Till en början visades film av kringresande förevisare med portabla projektorer i olika samlingssalar. Först omkring 1905 tillkom mer permanenta biografer. Denna första generation biografer, eller biografteatrar som de ofta kallades, inrymdes i äldre lokaler som anpassades för den nya verksamheten. Först under 1910-talet blev det allt vanligare att biografer byggdes för enbart filmvisning. År 1912 byggdes t ex biografen Svea i Sundsvall, ritat av Ragnar Östberg och år 1915 byggdes biografen Röda Kvarn i Stockholm, vilken sedan blev stilbildande

när nya biografer så småningom började uppföras runt om i Sverige.

I Uppsala skedde filmpremiären 1897. Här, liksom i andra städer, inrymdes den första generationen biografer i olika byggnader som egentligen var avsedda för annan verksamhet. I Rullans lokaler, vid nuvarande stadshuset, hade biografen Scala inrättat sig i den planerade konserthallen, och i den gamla kägelsalongen, med entré mot Kungsgatan, hade Lilla Teatern, eller "Lillan" som den kallades, tagit plats. Fyris-Biografen inrymdes i en lagerkällare under Skandalhuset i backen vid S:t Olofsgatan. Edda-Biografen var inrymd i vad som tidigare varit bassänghallen i Folkbadet, Svartbäcken. Utanför staden vid Grindstugan låg Palladium.

I hörnet Nedre Slottsgatan-Drottninggatan var Uppsala-biografen inrymd i en mindre träbyggnad med hotellverksamhet. Denna byggnad revs 1914 för att ge plats åt Uppsala Fabriks- och Hantverksförenings nya lokaler och Slottsbiografen. Uppsala-biografen inrymdes därefter i en för ändamålet avsedd biografbyggnad på den gamla Littorinska handelsgården vid Västra Ågatan nere vid Nybron.

Slottsbiografen

Uppsala Fabriks- och Hantverksförening lät åren 1914–15 uppföra nya lokaler vid Nedre Slottsgatan. Den drivande kraften i byggnadsprojektet var dåvarande ordförande i föreningen, juveleraren Karl Gustaf Markström. Som arkitekt anlätades Viktor Holmgren och som byggmästare antogs Simon Lindsjö.

Byggnaden planerades rymma bostäder, föreningslokaler och en större samlingsal utrustad för biografverksamhet med filmduk, biljettluckor och ett speciellt

maskinrum. Samlingssalen var från början tänkt att användas för verksamheter i huvudsak kopplade till Hantverksföreningens intressen. Men redan under byggnadstiden skrevs ett hyreskontrakt med en av Sveriges dåtida stora filmkämpar, Hugo Plengiér. Därefter kom planerna, vare sig man önskade det eller inte inom föreningen, att mera inriktas på biografverksamheten. För att erhålla flera möjligheter att använda lokalen togs en lucka upp i golvet så att biografstolarna vid behov kunde tas

Salongen vid tiden för invigningen i oktober 1914.

ner i källarutrymmet under lokalen. Slottsbiografen invigdes redan den 26 oktober 1914. Det var nästan tre månader innan hela fastigheten invigdes den 19 januari 1915.

I tidskriften Biografen nr 30, 1914 uppmärksammades den nya biografen i Uppsala med en tre sidor lång beskrivning. Här framgår bl a att "I Hantverksföreningens festsal har filmkonsten i Uppsala fått en hemvist, som vad trevnad och konstnärlig gedigenhet angår kan mäta sig med det bästa, som i detta hänseende bjudes någon bio i hela vårt land. Och då är att märka, att Slottsbiografen i Uppsala utgör en filmens gränsutvidgning, ty jämte den fortgår Fyrisbiografens arbete under samma direktions ostört vidare."

Att Slottsbiografen fick en inramning som var något alldeles extra i staden framgår av konsthistorikern August Haars beskrivning i UNT. Utdraget ger en bra bild av salens ursprungliga interiör och har därför spelat en avgörande roll för den nyligen genomförda renoveringen.

"Salens väggar äro klädda med en hög träpanel i furu med till taket uppstigande breda pilasterpelare, bärande takbjälkarna, allt laserat i en olivgrön färgton. Ena långväggen upptages av de stora rundbågiga fönstren, nu försatta med träluckor i grönlaserat furu. Ingången omges av en bred dörrromramning i dorisk stil med trekantigt gavelfält. Hela denna fasta träinredning erinrar slående om Vasa-

tidens rumsdekorering, särskilt den på Gripsholm, vari träpanelning å murarna för köldens skull spelade den största roll, och som utföres i den naivt antikiserande stil, som ger Vasakonsten ett så intagande behag. Här är nu renässansformerna mycket sparsamt använda. Någon dekorerande målning å panelen förekommer sålunda icke. Släkttycket är dock omisskänligt.

Denna efter ritning av arkitekten Holmgren utförda trädekorering kompletteras så av en målad dekoration, takmålning på vit grund, utbredande sig över väggfält, tak och absiden eller nischen i fonden med dess plana bakre fält och dess avsneddade murar, omgivande den kantiga öppningen till den lilla scenen eller musikestraden. Målningen uppenbar sig å varje åtkomlig yta. Ögat smekes genast av den diskreta färgverkan, som tillsammans med panelens färg bildar ett utomordentligt harmoniskt helt. Det torde ej finnas många offentliga salsinteriörer i vårt land vilka med så enkla medel ha uppnått ett så rikt och varmt helhetsintryck. Man anar nog här en viss riktning, som på senare tider i svenska kyrkor, slott och monumentalare hus i städerna vunnit spridning. Otivelaktigt är det nämligen Filip Månssons arkaiserande dekorationsstil, som också här i sin allmänna syftning går igen, även om de utförande artisterna ha i detalj på ett originellt sätt komponerat motiven.

Slottsbiografens exteriör. Eventuellt är fotografiet från invigningen i oktober 1914.

Det ornamentala har komponerats och utförts av bröderna Lindgren i Uppsala, den figurliga delen – hantverkarbilderna i fyllningarna – härrör åter från Gusten Widerbäck.

Den ornamentik, som här överspinner ytorna, är textil till sitt väsen och byggd på motiv från den urgamla svenska vävnadskonsten, med här och var en orientalisk påminnelse, ej underligt, då vår textila allmogekonst i långt tillbaka liggande tider påverkats av element från Orientens textilkonst. Huvudfärgen är ljusbrunt med ljusblå och mörkblå isättning i mönstret mot vit botten. I de stora väggfälten mellan pilastrarna äro insparade sex-

kantiga fyllningar, upptagna av i grått och en och annan lätt anbringad lokalton utförda framställningar av 1500-talshantverkare vid sitt arbete, skomakaren, bagaren, målaren, snickaren, skräddaren, guldsmeden och krukmakaren. Vi se dem i bröstbild i sin respektive miljö. Genom det mera antydande framställningssättet ingå dessa bilder förträffligt som dekorativa moment i det hela.

Ovan absidöppningen ses Uppsala stads vapenlejon, medan å ömse sidor emblemgrupper anbrakts. På de avfärdade murarna uppstiga primitiva rånkornament o s v.

Ståtliga ljuskronor i smidesjärn och i form av stora korgar fullständi-

ga denna dekorativa inredning, som gör ett ovanligt helgjutet intryck och dessutom till sitt uppslag och sin komposition är ett intressant prov på en verkligt svensk dekorationsstil med motiv från Vasakonst och vår inhemska allmogekonst originellt tillämpade samt utförda med en dekorativ känsla och sinne för helhetsverkan, som förtjänar allt beröm."

Haar nämner bröderna Lindgrens påverkan av Filip Månsson. Denna påverkan blir ännu mer påfallande när vi nu vet att Månsson fem år tidigare dekorerade matsalen i Gamla Gillet, några kvarter bort. Dessa målningar som under det senaste året delvis frilagts är utförda i en liknade stil och lär knappast ha undgått bröderna Lindgrens beskådande.

SlottsbioGRAFENS foajé hade alla sina snickerier ådrade i björk tillsammans med putsade väggar målade i en gulbrun ton. Förrummet hade ett vackert kryssvalvsliknade tak som under dagtid lystes upp genom ett halvrunt fönster ovanför entrén. På båda sidor om förrummet fanns ett mindre rum varav det norra kom att användas som biljettkontor. Genom hela foajén, fram till stora salen, gick ett långsgående tunnvalv med tvärställda målade band och en takarmatur i tidsenlig jugendstil. Här fanns också en kasettliknande dörr med direktanslutning till trapphuset och övriga föreningslokaler. I anslutning till detta fanns ett öppet utrymme krönt

av ett lanternintak, varifrån dörren till maskinrummet var placerad.

Filmpremiären

Den nya biografen invigdes med pompa och ståt den 26 oktober 1914. I ett referat ur UNT dagen efter premiären kan man bl a läsa att hela staden med borgmästaren i spetsen var på premiären. Premiärfilmen hette Stormfågeln och var ett drama i tre akter och epilog av Vilhelm Hagqvist. För regin svarade Mauritz Stiller. Huvudrollerna innehades av Lili Beck och Richard Lund och musiken framfördes på en Malmsjöflygel. Biljettpriset var 50 respektive 35 öre. Filmrecensionerna

Ser. 3 № 37451

Slotts-Biografen
Upsala

Matiné. Barn.

Biljettpris: Kr. 0:35 (inkl. skatt).

Gäller endast den dag och för till biljetten köpts. Ogiltig u

Doverens Boka. Värje

Bilbiljett med den tidigaste prissättningen.

blev inte speciellt lysande däremot ansågs biografen vara ett lyft för staden. UNT:s premiärreporter skrev:

”Premiärprogrammet upptog ett svenskt biografdrama, hopskrivet af en Stockholmsjournalist och inspelat utmärkt som vanligt, af svenska biografteaterns goda krafter. Tyvärr var icke motivet också svenskt utan hade hämtats från ryska revolutionära studentkretsar. Det kan ju gå bra, när filmen blir exporterad till de europeiska metropolerna, där man lär tro, att vargar och björnar ännu gå omkring lite hvar stans i våra bygder. Men för den, som varit litet Stockholmare, blir det mitt i all tragiken litet spexmässigt att se gendarmar göra chock mot revolutionära folkmassor vid Roslagsgatan nedanför Vanadislunden för att nu ta ett exempel ur högen. Regin var eljest berömvärd särskilt dirigeringen av de stora statistmassorna á la Refnardt var mycket verkningsfull.

Allt som allt blef Slottsbiografens premiär en succés och man kan anta att läget och den vackra lokalen i förening med som vi hoppas de aktuella och sevärda programmen skola hålla fullt hus, fast dertill fordras publik på 300 personer i taget.”

Speciellt nöjd var reportern med maskinrummet som ansågs mycket välbyggt och så ljudisolerat att intet ljud från filmprojektorn nådde ut i biograflokalen.

Uppsala hade därmed fått en biograf som bedömdes som stadens vackraste. Men samtidigt tillhörde den en kategori biografier som i de större städerna alltmer kom att ersättas eller kompletteras med för enbart filmen specialbyggda lokaler. Slottsbiografen kan sägas representera en mellanfas i biografbyggandet. Lokalen var i första hand tänkt för en annan verksamhet men byggdes ändå med en för tiden fullgod och modern biografstandard. Detta var ett sätt för Hantverksföreningen att få en bättre ekonomi i den förhållandevis dyrbara projekteringen. Det skulle emellertid snart visa sig att filmen hade kommit för att stanna och så småningom helt ta över lokalen.

Biografen byggs om och förändras efter ny krav och önskemål, tiden fram till 1991

Under 1920-talet tillkom ytterligare två biografier i staden. Det var biograferna Regina, sedermera Skandia, och Röda Kvarn, sedermera Centrum. Båda anlagda i kv Kaniken och invigda 1925. Regina var en nyuppförd biograf utmed Trädgårdsgatan som ritades av Gunnar Leche. Röda Kvarn var inrymd i den kraftigt ombyggda Uppsala-biografen. Båda biograferna drevs i regi av Svensk Filmindustri och som riktmarke för utformningen av lokalerna stod bolagets premiärbiografer i Stockholm. Vad beträffar biografernas interiörer var det här målerientreprenörerna Bröderna

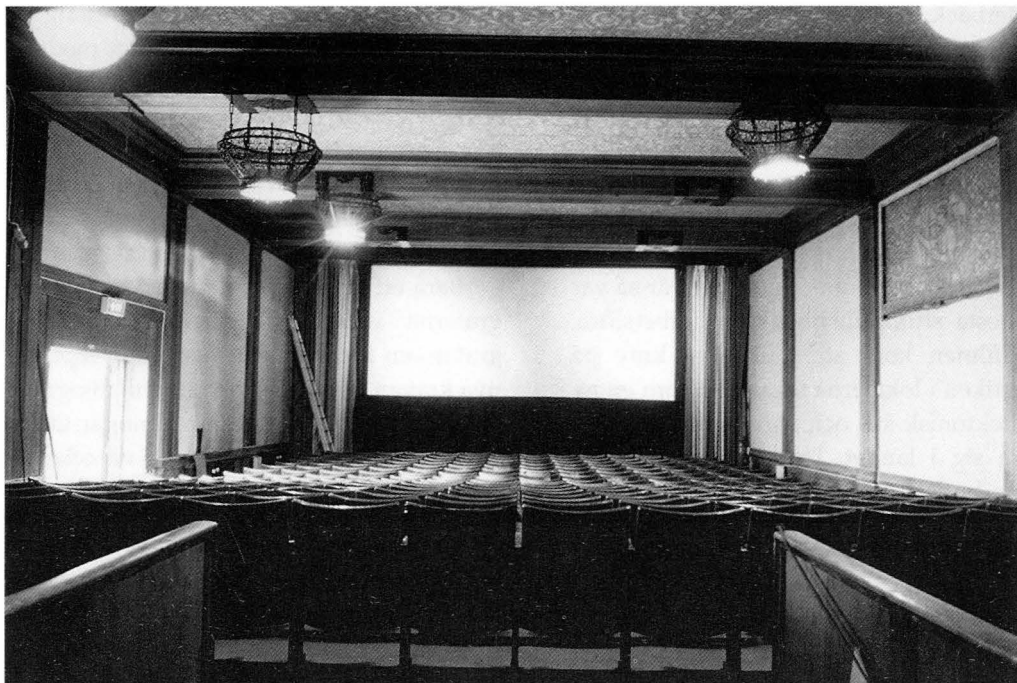

Foto: Fredrik Classon

Salongen före 1991.

Lindgren som, liksom i Slottsbiografen, stod för den färgbehandling som slutligen skapade rumsupplevelsen.

För Slottsbiografens del innebar de nya biograferna ökad konkurrens, ökade krav på komfort m m. Under 1910-talet hade lokalen vid några tillfällen använts för andra verksamheter. Bl.a. höll den nybildade Uppsala läns hemslöjdsförening en stor hemslöjdsutställning i lokalen 1915. Den här typen av verksamheter kom emellertid att upphöra när lokalen under 1920-talet bättre anpassades för filmvisning. För

att förbättra sikten och komforten försågs den bakre delen av lokalen med ett slutande golv och nya bekvämare stolar köptes in. För att förbättra mörkläggningen av lokalen byggdes en ny innervägg mot gårdssidan som kom att täcka alla fönstren. Den nya väggen försågs, liksom den övriga inredningen, med stående panel. Ovanför den sattes ramar upp med målningar i samma stil som de befintliga men med ytterligare prov på hantverksmotiv. Eventuellt utfördes dessa, liksom de tidigare, av Bröderna Lindgren och Gusten

Widerbäck. Slottsbiografen hade därmed bättre anpassats till den standard som de nybyggda 20-tals biograferna hade.

Den 15 november 1929 hade ljudfilmen premiär i Uppsala och den premiären gick av stapeln på Slottsbiografen. Filmen "Fox Movietone Follies" drog första kvällen tre fulla hus. Ljudfilmen slog sedan snabbt igenom och på några år så var de flesta stumfilmsmusikerna arbetslösa. Ljudfilmen kom att ställa nya krav på akustiken i lokalerna samtidigt som en ny arkitektonisk stil och rörelse började etablera sig i landet. Det var funktionalismens budskap som blev vägledande för framförallt stadsplanerare och arkitekter. De nya värderingarna var revolutionerande och gjorde snabbt de tidigare biograferna omoderna. Från att under 20-talet varit de mest utstuderade offentliga rummen där det dekorativa draget dominerat fick i en hast det dekorativa stå tillbaka för det praktiska där den filmtekniska utrustningen kom att styra lokalernas utformning. Vidfilmen och färgfilmen lanserades och salongerna gjordes allt bredare och högre. Inför invigningen av nya Röda Kvarn i Uppsala 1936 uttalade SF:s tekniska chef, Wilhelm Grill, följande: "En biograflokal skall fylla sitt ändamål utan bjäfs och kruksiduller, den skall vara ljus och luftig, ge en känsla av trivsel och framförallt skall den få folk att koncentrera sin uppmärksamhet på duken." Med dessa "funktisbiografer" stod för första gången verksamheten för en egen arkitektonisk stil.

Nu låg plötsligt Slottsbiografen återigen illa till. Det var hög tid att på nytt modernisera och fräscha upp den "gamla" biografen om man skall hänga med i konkurrensen. Förutom nya Röda Kvarn invigdes samma år stadens dittills största biograf, Fågel Blå, med plats för 589 biobesökare samt biografen Grand på Trädgårdsgatan.

Bara ett år efter att de nya "funktisbiograferna" invigts byggdes även Slottsbiografen om för att bättre svara upp mot de nya kraven på akustik och estetik. Biograflokalens väggpaneler och målningar täcktes med isoleringsmaterial och vit celana-

Foto: Dan Thunman

Foajén före 1991.

Foto: Dan Thunman

Slottsbiografens exteriör före 1991.

väv, vilket gav biografen ett helt annat intryck än tidigare. Biografbesökarna fick dock stå ut med att det rikt dekorerade taket med sina smidda ljuskronor fortfarande förblev synligt. Från början hade filmduken varit uppsatt på väggen i absiden. Den kom sedan att flyttas fram i två etapper samtidigt som den breddades. Det är dock osäkert när detta skedde. Med de allt större filmdukarna kom även takkronorna att hamna i vägen, vilket fick till följd att några togs ner och andra försågs med platta glasskivor i stället för de ursprungliga halvrunda kuporna.

I foajén täcktes spegeldörrar och biljettluckor med masonit och alla snickerier som tidigare varit ådrade i björk målades om i en enfärgad ljus kulör. Dörren in till trapphuset låstes och täcktes med skivor. Takens valv och lanternindel täcktes med släta ljusmålade innertak. I stället för de gamla smidesarmaturerna sattes nya moderna PH-lampor upp i taket. Vad beträffar ombyggnaden av foajén är tidpunkten svår att bestämma men troligtvis sammanfaller det mesta av arbetena med ombyggnaden av biografens salongen 1937. Under 40-talet tillkom dessutom en ramp som er-

satte trappan in i biografsalongen. Foajén kom sedan att målas om ett antal gånger och försäljningen av biljetter flyttades till det mindre rummet söder om förrummet med biljettlucka upptagen i dörren. Under senare tid fanns en fristående biljettkurstrax utanför samma rum i foajén.

Även interiören kom att genomgå stora förändringar. Under stumfilmstiden satt två affischskåp med belysning uppsatta på var sida om entrén mellan två kolonner och två mindre fönster. Affischskåpen kröntes av en plåtprofil föreställande Uppsala slott på åsen framför biografen. Denna slottsprofil utgjorde Slottsbiografens logotype och kom också att manifesteras i den stora ljusskylten av smide och glas som hängdes ut mot Drottninggatan. Ovanför portalen hängde en enkel droppformad, tidstypisk armatur i jugendstil. För att locka och vägleda folk från den mer välbesökta Drottninggatan fanns, förutom den ovan beskrivna ljusskylten, en mindre emaljskylt uppsatt på en av sockelväningens stenar med namnet Slottsbiografen och en hand som pekade mot entrén längre in på gatan.

Biografen har senare kompletterats med en rad olika ljusskyltar ovanför entrén. De gamla affischskåpen togs ner och ersattes av större och modernare skåp som tillsammans med en stående panel, plåt och ett mindre skärmtak kom att täcka för både de mindre fönstren på var sida om entrén som de välvda överljusfönstret ovanför densamma samt de två

kolonnerterna. Troligtvis skedde denna förändring i samband med biografens anskaffning 1937.

Genom alla dessa invändiga och utvändiga förändringar lyckades biografen leva vidare ytterligare några decennier. Men när flerduksbiograferna slog igenom på 1980-talet fick de gamla klassiska biograferna svårt att hävda sig. Utvecklingen på videofronten underlättade knappast situationen. Under början av 1980-talet stod Slottsbiografen inför en hotande nedläggelse. Som en följd därav bildades 1983 Slottsbiografen AB som med konceptet kvalitetsfilm med lågprisprofil drev biografen vidare. Under början av 1990-talet upphörde dock verksamheten helt och Uppsalas en gång i tiden vackraste biograf stod nu för första gången tom och öde.

Slottsbiografen växer ur sin törnrosasömn, åren 1991–1992

I juni 1991 skrev styrelseordföranden i Uppsala Filmstudio till kulturnämnden i Uppsala kommun och föreslog att Slottsbiografen skulle få leva vidare. I skrivelsen hänvisades bl a till biografens historiska kontinuitet. Som en följd av detta gjorde kulturförvaltningen en besiktning av biografen. Vid denna besiktning framgick att biografen troligen dolde en välbevarad och värdefull interiör. Därefter gjorde kulturförvaltningen i juni samma år en byggelsedokumentation med målsättning

Ovanför inner-taket i foajén dölde sig bl a detta lanternin-tak.

Foto: Dan Thunman

att väcka intresset för att återskapa den kombinerade högtidssalen och stumfilmsbiografen från 1914.

Riksantikvarieämbetet kontaktades och gav sin syn på biografens kulturhistoriska värde. Därefter gjorde kulturnämnden i oktober samma år en hemställan hos länsstyrelsen om att få biografen upptagen i förteckningen över byggnadsminnen.

Biografens framtid var emellertid fortfarande oviss. Hantverksföreningen var öppen för alla möjliga och omöjliga förslag bara de fick någon som ville hyra lokalerna.

I augusti 1993 bildades föreningen Laterna Magica. Tack vare detta kom restaureringsplanerna på allvar igång. Förening-

ens huvudmål är att skapa ett Bergmaninstitut med forskning, visa svensk film och driva konferensverksamhet.

Biografens ursprungliga interiör friläggs 1993

I april 1993 tog kulturförvaltningen, på uppdrag av länsstyrelsen, fram ett program för friläggande av den ursprungliga interiören. I augusti inleddes arbetena som ett ALU-projekt. Arbetsstyrkan bestod av tre snickare, varav en fungerade som arbetsledare, samt en elektriker. För den antikvariska ledningen svarade kulturförvaltningen.

De närmaste månaderna bestod av ett mycket spännande arbete med en rad

positiva överraskningar. Bakom den uppspända väven på biograflokalens väggar återfanns Bröderna Lindgrens och Gusten Widerbäcks vackra muralmålningar i ett tämligen välbevarat skick. I foajén dolde innertaket ett vackert tunnvalv med målningar och ett lanternintak. När innertaket togs ner återfanns även den ursprungliga jugendarmaturen. I förrummet återfanns de gamla biljettluckorna med sin vackra portik, ådrad i björk samt en plan över stolsplaceringen i biografen. Ovanför innertaket dolde sig ett vackert kryssvalvsliknande tak med målningar och det halvrunda fönstret över entrén. Dessutom framkom en del biografkuriosa som äldre inträdesbiljetter, bioaffischer, tidningar, fotografier och godispapper som också utgör en del av biografens historia. Biografstolarna som enligt muntliga uppgifter tidigare stått i biografen Fågel Blå såldes till en rad olika spekulanter. Allt detta väckte stor uppmärksamhet och bidrog till att öka intresset för biografen och den kommande upprustningen.

Under arbetet uppkom frågan om biografen skulle återställas till sitt ursprungliga skick, dvs som den såg ut efter invigningen 1914, eller om den skulle återställas till de skick den fick efter ombyggnaden på 1920-talet. Långa diskussioner mellan fastighetsägaren Hantverksföreningen, den tilltänkta hyresgästen Laterna Magica och antikvariska myndigheter resulterade så småningom i en kompromiss. Den under 20-talet uppsatta lång-

väggen som dolde fönstren ut mot gården togs ner samtidigt som man valde att ersätta det i den bakre delen av salen upphöjda golvet med en ny konstruktion.

Biografen restaureras, åren 1994–95

Förhandlingar mellan Hantverksföreningen, länsstyrelsen och länsarbetsnämnden ledde till att länsstyrelsen skulle stå för huvuddelen av de antikvariska överkostnaderna och att länsarbetsnämnden skulle ställa upp med beredskapsarbetare. Vidare fick kulturförvaltningen i uppdrag att ta fram ett program för restaureringen, vilket skulle finansieras av länsstyrelsen. Kommunantikvarien fick i uppdrag att fungera som antikvarisk kontrollant under de kommande arbetena. Med utgångspunkt från bl a detta program tog sedan Hantverksföreningen in anbud från olika målerifirmor och konservatorer. Med hjälp av länsarbetsnämnden anställdes till en början två snickare och två konservatorer, varefter arbetet, något försenat, kom igång under slutet av maj 1994. I juni tillkännagavs länsstyrelsens beslut att Slottsbiografen upptagits i förteckningen över byggnadsminnen.

Syftet med restaureringen var att återställa biografen till de utseende den hade under stumfilmstiden 1914–29. Även senare tillägg av speciellt intresse som kunde berättas om biografens historia skulle bevaras. Detta innebar bl a att ursprungliga färger och material skulle eftersträvas. Även mö-

Foto: Bo Gyllander

Den ursprungliga interiören är frilagd.

bler, armaturer m m skulle ha en stil som överensstämde med den övriga interiören. Biografen skulle anpassas för såväl stumfilmsvisning som modern filmvisning. Detta innebar att modern filmteknisk utrustning på olika sätt skulle infogas i den gamla biografen. Hur detta skulle lösas kom sedan att dominera diskussionerna. Föreningen Laterna Magica's kontakter med Ingmar Bergman föranledde föreningen att ytterligare skärpa kraven på den filmtekniska och den komfortabla standarden.

En av de stora diskussionsfrågorna blev valet av färgkulör på panelen i biograf-

salongen. Panelen har med säkerhet sedan 1920-talet varit brun. Ursprungligen hade salen varit laserad i en ljus olivgrön ton. Dessutom fanns det spår av blå färg. Vår ambition var först att i enlighet med programmet återgå till den ursprungliga gröna färgtonen. Det visade sig dock mycket svårt att återskapa rätt färgkulör i kombination med rätt laserande verkan. För att lyckas med detta måste panelen tvättas och slipas. Då låg det närmare tillhands att behålla den bruna kulör som salongen haft sedan åtminstone 1920-talet. Denna kulör passade dessutom mycket bra tillsammans

Det upphöjda golvet i salongens bakre del. Fortfarande återstår monteringen av räcken och stolar.

med det dekorativa måleriet. Muralmålningarna tvättades, kompletterades och bättrades av konservatorerna.

Golvet i biografsalongen skulle enligt byggnadsbeskrivningen från 1913 täckas med en linoleummatta. Detta skedde dock aldrig. Istället kom trägolvet att bli synligt och behandlades senare många gånger med färg. Med anledning av att den bakre delen av golvet höjdes på 1920-talet kom, efter rivningen av denna del, ytan att ha två olika karaktärer. Av den anledningen slipades hela golvet trä-

rent, varefter det oljades in och gavs en färg som överensstämde med den sedan 1920-talet övertäckta delen.

Därefter höjdes återigen den bakre delen av golvet och försågs med smidesräcken. Ett äldre fotografi av den första stolen i biografen har fungerat som utgångspunkt för den nya stolen som dock görs mer komfortabel.

Takarmaturena kompletterades med de som sedan länge varit nedtagna och med nya glaskupor. De ursprungliga ventilationsfläktarna har sedan mycket länge

varit ur funktion men ska repareras. Vid filmvisning mörklades från början lokalen med hjälp av luckor som sattes upp på insidan. I framtiden är det meningen att mörkläggningsgardiner i kombination med sammetsgardiner.

Enligt planerna ska biografen erhålla två filmdukar. En mindre för stumfilmvisning som placeras på väggen i absiden och en större som vid behov kan rullas ner från taket.

Biografsalongens akustik försämrades med friläggande av den ursprungliga interiören. Av den anledning har det nu ställts olika krav för att i möjligaste mån förbättra den. Bland annat planeras den bakre väggens paneler att vid behov kunna täckas med några drapperliknade textilier.

Rummen vid sidan om och bakom scenen målades i ursprungliga färger och försågs med tidstypiska armaturer. Golven frilades från den masonit de haft sedan 1917 och oljades.

Maskinrummet är placerat snett bakom biografsalongen. Detta innebär en viss sneprojicering av filmen på den vita duken. För närvarande prövas olika möjligheter att med hjälp av speglar lösa detta problem.

I foajén har alla snickerier återigen ådrats i björk. Några delar med den ursprungliga färgen har bevarats och fungerat som utgångspunkt för den nya färgsättningen. De putsade väggytorna har

Foto: Tommy Arvidson, Upplandsmuseet

Foajén efter restaureringen.

Foto: Tommy Arvidson, Upplandsmuseet

Den nyinstallerade handikapptoletten.

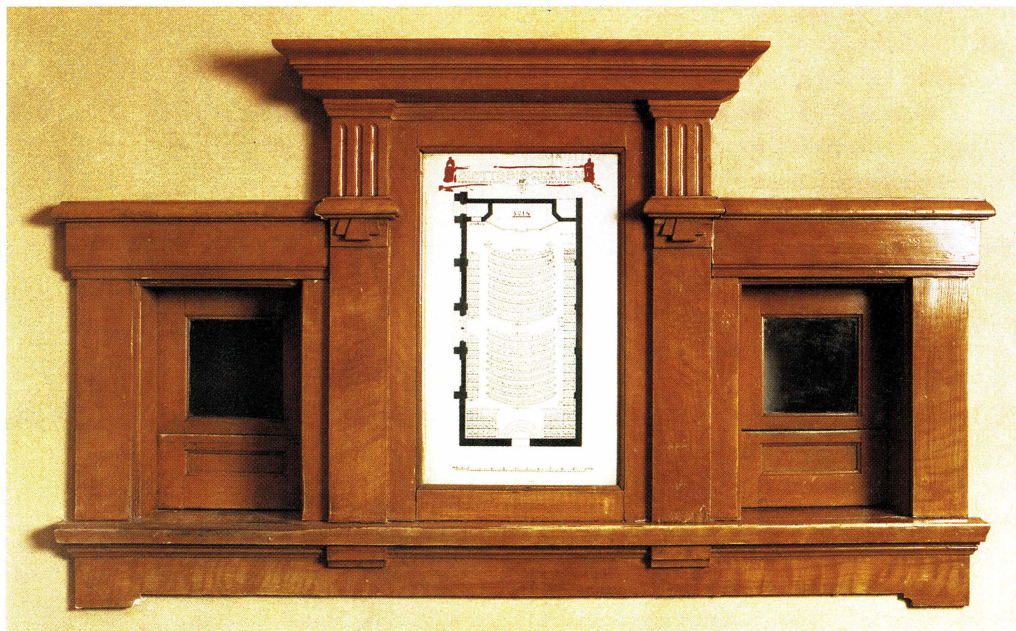

Foto: Tommy Arvidson, Uppländsmuseet

Biljettluckorna efter restaureringen.

målats med en gulbrun oljefärg i enlighet med tidigare färganalyser. Tunnvalvet har tvättats och försetts med sin ursprungliga armatur. Lanternintaket har fått nya glasrutor och ovanför dem en svag belysning.

Det mindre rummet, i direkt anslutning till foajén, har byggts om till handikapptoalett. Rummet har också delats av för ett mindre förråd. Toaletten är inredd för att så långt det är möjligt smälta in i den övriga tidsstilen.

I gamla biljettkontoret har det ursprungliga trägolvet frilagts. På grund av

blå fuktskador har det slipats och därefter oljats. Väggarna har återfått sin ursprungliga gulbruna färgton och de uppklistrade bioaffischerna har liksom den gamla hatthyllan bevarats.

I förrummet har de putsade väggarna återfått sin ursprungliga gulbruna färgton. Det kryssvalvsliknande taket har tvättats och försetts med en tidstypisk takarmatur. De gamla biljettluckorna har endast tvättats av och kompletterats med den borttagna krönlisten.

Även exteriören ska återställas i de skick den hade under stumfilmstiden.

Foto: Tommy Arvidson, Upplandsmuseet

Bioaffischer på väggen i gamla biljettkontoret.

Nya affischskåp i ursprungligt utförande har satts upp. Ny väggarmatur i stil med den gamla har tagits fram. På grund av upprepad glaskrossning måste alla fönstren mot gatan förses med smidesgaller. Dessa ska tillverkas i stil med andra galler i fastigheten.

Biografens framtid

Restaureringen av Slottsbiografen väckte stort intresse i såväl Uppsala som i hela landet. Under kulturnatten i september

1994 visades för första gången sedan 1929 återigen stumfilm i biografen. Det var föreningen Laterna Magica som under provisoriska förhållanden erbjöd en fullsatt biosalong, Charlie Chaplins "Lugna gatan" ackompanjerad till pianomusik. Detta blev en stor succé.

Den 26 oktober 1994 firades biografens 80-års jubileum med tal och mer stumfilmsvisning. Dagen innan detta jubileum besökte Ingmar Bergman biografen. Det var föreningen Laterna Magica som genom denna inbjudan ville visa Bergman en av

hans barndomsbiografer och samtidigt berätta om föreningens framtida planer för biografen.

Om planerna håller ska Slottsbiografen återinvigas omkring årskiftet 1995–96. Biografen skall sedan drivas vidare i föreningen Laterna Magicas regi med inriktning på svensk filmproduktion.

Källor och litteratur

Otryckta källor

Uppsala:

Folkrörelsearkivet/Stadsarkivet (FASA)
Uppsala Fabriks- och Hantverksförenings arkiv, Volym F 1b:1d, F 1b:1b samt F 1b:2.
Uppsala stad. Byggnadsnämnden. Ritningar, kv Trädgården.

Tryckta källor

Bergold, Carl Erik. Uppsala. Stadsbyggnaden 1900–1960. Uppsala stads historia 6:9. Uppsala 1989.

Biografen. Organ för kinematografisk konst, litteratur, teknik och filmrörelse. Nr 30. 1914.

Furberg, Kjell. Artikel om biografer intagen i tidskriften Chaplin nr 3, 1993.

Thunman, Dan. Bebyggelsehistorisk inventering av Slottsbiografen. Uppsala 1991.

Thunman, Dan. Program för friläggande av den ursprungliga interiören i Slottsbiografen, Uppsala. Uppsala 1993.

Thunman, Dan. Åtgärdsprogram för restaureringen av Slottsbiografen. Uppsala 1993.

Ulväng, Göran/Nordberg, Olle. Cinema Paradiso i Örsundsbro. Gamla Bion förr och nu. Ingår i Årsboken Uppland 1994. Uppsala 1994.

Uppsala Fabriks- och Handverksförening. Kort historik. Uppsala 1970.

Uppsala Fabriks- och Handverksförening 1847–1927. Uppsala 1927.

Uppsala Nya Tidning, 26–27 oktober 1914 och 19 januari 1915.

Vårt Uppsala, del 3 1928–1937. Halmstad 1964.

Dan Thunman är kommunantikvarie i Uppsala kommun